

התחרות הכלכלית

חשיבותה של חלב במסחר הבינלאומי כמקשרת וכמתוכנת בין מזרח למערב הייתה רבה. כתי המסחר האירופיים הראשונים נוסדו כחלב כפי הנראה בשלהי החקופה שקיבלו על ידי סוחרים ונציגים, ואלה הגיעו לשיא פריחתם במאות ה־14 וה־15. דרך הנמלים שכמורת הים התיכון ייבאו הוונציאנים תבלינים, אבני חן ואריגי כותנה ודגנים מהודו, אריגי משי מסין, מנינים מן המפרץ הפרסי, ושנהב, חפצי אמנות וכלי נשק מסוריה. ממגלי אירופה ייצאו סוחרים אלה למזרח עורות ופרוות, אריגי צמר, נחושת ועוד. את מקומם של הוונציאנים תפסו מאוחר יותר ההולנדים, שעשו שימוש בנתיבי היבשה לכבוד ברדמס להודו. האנגלים הקימו אף הם מאוחר יותר כתי מסחר בחלב לשם אותה מטרה, אך אלה נמנעו בראשית המאה ה־17, לאחר שחברות הסחר המזרחיות, הבריטית וההולנדית, החלו להשתמש בנתיבים ימיים סביב כף התקווה הטובה. את החלב שנוצר מילאו כתי מסחר צרפתיים. שלא כבעבר, כתי מסחר אלה ייבאו לאירופה בעיקר סחורות מאזורים הסמוכים לחלב עצמה, ולא מן המזרח הרחוק, מאירן ומהודו. כלומר, חלב הפכה למרכז סחר ותיווך לייצוא עותמני ולייבוא אירופי. את הדחף העיקרי למעורבות הכלכלית הצרפתית במזרח נטו בשלהי המאה ה־17 הקמתה של החברה לסחר הלבנב הצרפתי, הקפטיולציות שקיבלה צרפת מן האימפריה העותמנית ב־1673, והממנד המיוחד שניתן לנמל מרסיי (1699). ואכן בשנים 1740–1768 (La belle époque) הפך המסחר הצרפתי לדומיננטי ביותר בחלב. כמקביל חלה ירידה במעורבות של כתי המסחר של המדינות המתחרות, אם מסיבות פוליטיות אם מסיבות כלכליות.⁴ תחנת המסחר הצרפתיים בחלב מומנו על ידי כתי המסחר במרסיי, והן ריכזו בידיהן את רובו של היבוא והיציא בחלב והפיקו רווחים עצומים.⁵ כחסותה של המסחר הצרפתי גם גדל מספרם של הסוחרים היהודים האיטלקים, שנתנו מחסותה של צרפת לצורך מסחרם עם האימפריה העותמנית.⁶ בעקבות השגשוג הכלכלי גם התרחבה הפרשבה היהודית האיטלקית בחלב, שראשיתה בשלהי המאה ה־17, שנתנה גם היא מחסותה של הקונסול הצרפתי.⁷

בני פיגיונו, צאצאים ליהודים פורטוגזים, התיישבו בחלב כנראה מאוחר יותר. את ניסיונות הגישוש הראשונים שלהם להקים נציגות מסחרית בקרבעה בחלב עשה הסוחר היהודי מליבורנו, שבואל פיגיונו, במחצית הראשונה של שנות השלושים של המאה ה־18, ובנו הלה, שנשלח על ידו לברוק אפשוות זו, נחשב למייסדה של שושלת פיגיונו בחלב.⁸ בית המסחר שיסדה המשפחה בעיר שבשגו התפך בתוך שנים ספורות לאחד מבתי המסחר החשובים ביותר באזור. הצלחה זו, שנשמיעה לא מעט כעובדה שארץ מוצאם, טוסקנה, נכללה מאז 1745 בחסותה של אוסטריה, עוררה את זעמם של הסוחרים הצרפתיים, שחששו כי אלה ירחקו את רגליהם מן המקום, לאחר שכבר הצליחו להשתלט עד 1780 על יותר ממחצית היקף המסחר האירופי עם חלב.⁹ אין זה גם מן הנמנע, כי דרכם של בני פיגיונו צלחה הודות להעסקתם של יהודים מקומיים, שהכירו את השפה, את המנהגים, את דרכי המשא ומתן ואת האפשרויות הגלומות במסחר באזור.¹⁰ עם זאת יש לזכור כי תחרות כלכלית הייתה קיימת בלר

4 R. Paris, 'Le Levant', in: G. Rambert (ed.), *Histoire du commerce de Marseille*, vol. 5, Paris 1957, pp. 98-101

5 Archives du Ministère des Affaires Etrangères (A.E.; להלן: Correspondance Consulaire et Commerciale (CCC), Alep, vol. 30, Deval, Alep, 25.2.1838; A. Marcus, *The Middle East on the Eve of Modernity — Aleppo in the Eighteenth Century*, New York 1989, pp. 148-149

6 רוחן (הצעה 3 לעיל), עמ' 54.

7 לוצקי (הצעה 2 לעיל), עמ' 60-63; Schwarzfuchs (above, note 3), pp. 711-712;

8 Philipp (above, note 3), p. 318

9 Le Calloch (above, note 3), P. 137

10 Paris (above, note 4), p. 414; Marcus (above, note 5), p. 149
הצופחים באה ליד כיסוי גם נגד מחחרים מקומיים אחרים. לאו רוקא נגד יהודים. ראה: P. Masson, *Histoire du commerce français dans le Levant au XIIIe siècle*, New York 1967, p. 135

10 הנפקה זו של נתנים מקומיים יצרה בעיה בקהילה, כי אלה היו סוחרים ממסי הקהל כדוגמת מעסיקהים. עיין: שלמה רפאל לוינר, בית דין של שלמה קושטאנדיה תקליה, חו"ם, סתנים לר—לח; אברהם ענתיב, מר אהלה, ליוונד תריב, חו"ם, סתן יג.

